

Вірші Василя Симоненка (1935-1963)

Зміст

Лебеді материнства	1
Анкета вірша «Лебеді материнства»	1
Ти знаєш, що ти — людина?	3
Анкета вірша «Ти знаєш, що ти — людина?».....	3
Гей, нові Колумби й Магеллани	4
Анкета вірша «Гей, нові Колумби й Магеллани»	4
Джерела	5

Лебеді материнства

Мріють крилами з туману лебеді рожеві, Сиплють ночі у лимани зорі сургучеві.	Лопотіли крилами і рожевим пір'ям, Лоскотали марево золотим сузір'ям.	Можна вибрати друга і по духу брата, Та не можна рідну матір вибирати.
Заглядає в шибку казка сивими очима, Материнська добра ласка в неї за плечима.	Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу, Виростуть з тобою приспані тривоги.	За тобою завше будуть мандрувати Очі материнські і білява хата.
Ой біжи, біжи, досадо, не вертай до хати, Не пуцу тебе колиску синову гойдати.	У хмільні світанки мавки чорноброві Ждатимуть твоєї ніжності й любові.	І якщо впадеш ти на чужому полі, Прийдуть з України верби і тополі,
Припливайте до колиски лебеді, як мрії, Опустіться, тихі зорі, синові під віі.	Будуть тебе кликати у сади зелені Хлопців чорночубих диво- наречені.	Стануть над тобою, листям затріпочуть, Тугою прощання душу залоскочуть.
Темряву гойдали криками півні, Танцювали лебеді в хаті на стіні,	Можеш вибирати друзів і дружину, Вибрати не можна тільки Батьківщину.	Можна все на світі вибирати, сину, Вибрати не можна тільки Батьківщину. Не пізніше 13.05.1962

Анкета вірша «Лебеді материнства»

Вид лірики. Громадянська лірика

Жанр. Коліскова пісня. (Матір, співаючи, мріє про щасливу долю своєї дитини: щасливе життя, гарну дружину, вірних друзів).

Форма: монолог матері, звернення матері до сина, напутнє слово матері до сина.

Римо-ритмічні особливості поезії. Вірш нагадує *коломийки*. Симоненко звертається до двовіршового чотирнадцятискладового рядка, поступово переходячи до дванадцяти- та тринадцятискладового розміру.

Назва поезії «Лебеді материнства» має певні особливості. Вона романтична. В. Симоненко знайшов проникливі, яскраві образи, щоб передати силу любові до Батьківщини, до рідної української землі. Почуття патріотизму — найсвятіше почуття людини. Кожен із нас любить землю, де він народився та виріс; шанує мову, уперше почуту з уст матері; вулицю, на якій зростав. Любить сильно, щиро. А ось знайти слова, щоб виявити свою любов, важко. Поет такі слова знайшов. Він зумів передати в «Лебедях материнства» й любов'ю до рідної матері, і любов до прекрасної неньки нашої — України в простих, щирих словах.

Композиція. Вірш умовно ділиться на дві частини. У першій йдеться про материнську ласку й турботу про малого сина (він ще в колисці); у другій — про клопоти, які буде мати вже дитина дорослою людиною (і мавки чорноброві, і диво-наречені, і брати по духу). Але за сином «завжди будуть мандрувати очі материнські і білява хата».

I частина — «Казковий сон».

II частина — «Тривога матері за майбутнє сина».

Сюжет. Починається вірш зі своєрідної розмови поета з сином про те, що він, підрісши, вирушить у життєву дорогу — з дорогою часто зв'язані зміни в людському житті.

Поет говорить про зустрічі, які чекають на сина на життєвих шляхах, про майбутнє кохання, друзів, дружину. Все, все може вибирати людина. І шляхи, якими піде. Та завжди з сином будуть «очі материнські і білява хата». Звернемо увагу на епітет «білява хата» — він не тільки передає традиційний білий колір хати, а й наче олюднює її, створює таке враження, неначе йдеться про живу істоту, людину.

Шлях, у який виряджає сина поет, сповнений тривоги і небезпек. Та сили юнакові, мужності надає рідна земля, любов до неї.

Завершується поезія «Лебеді материнства» крилатою фразою, що здається створеною не Симоненком менш як тридцять років тому, а в сиву давнину і самим народом, — стільки в ній геніальної простоти, мудрості, глибини почуття й думки: *Можна все на світі вибирати, сину, Вибрати не можна тільки Батьківщину.*

Тема: відтворення материнського співу над колискою дитини, у якому висловлюється тривога жінки за долю сина, чистоту його душі.

Ідея: оспівування загальнолюдських цінностей: материнства, любові до дитини, до Батьківщини

Основна думка: Можна все на світі вибирати, сину, / Вибрати не можна тільки Батьківщину. мати, як і Батьківщина, єдина, неповторна для кожної людини

Символічні образи поезії.

Мати — центральний в духовному Космосі українців, починаючи з трипільської доби. У народному уявленні мати завжди ототожнювалася з Батьківщиною. Тому зрада їй вважалась непростимим гріхом, а втрата — катастрофою. Вибір іншої Батьківщини постійно осуджувався, оскільки призводив до самознищення нації.

Лебеді — символ чистоти, милосердя, Діви Марії. Тобто у вірші це — птах матері. Лебеді символізують вічну і незмінну любов. Таку сильну любов часто позначають фразеологізмом лебедина любов. Часто на весільній символіці зображають пару лебедів, повернутих одне до одного.

„Лебеді рожеві“. Рожевий колір символізує ставлення до життя як до казки, небажання або невміння помічати негаразди. У дитинстві все бачиться красивим, ніжним, добрим.

Тополя (у народних легендах) — це перевертілена дівчина (про це йдеться і в поемі Т. Шевченка «Тополя»).

Верба — це дерево життя.

Зорі — присутність божества, ангела-посланця Бога, надія. Оскільки у християнстві зорі означають божественне благе ставлення, то в даній поезії мова йде про благе ставлення Бога до дитини.

„Зорі сургучеві”. Епітет „сургучеві” допомагає уявити не лише темний брунатний колір. Оскільки це в'язка речовина, то можна передбачити, що автор використовує його, щоб описати картину дитячого сну.

„Тихі зорі”. Зорі не можуть бути іншими. Вони не вміють видавати ніяких звуків. Епітет „тихі” підкреслює, що коли дитина засинає, усе навкруги затихає, щоб у неї був спокійний сон.

„Приспані тривоги”. Тривоги, проблеми для дитини поки що не існують. Тому вони приспані.

Лимани (вода) — символ народження; символ мінливого людського життя.

Півень у праукраїнців вважався передвісником зорі, а отже, пробудження життя.

Художні засоби

Епітети: «білява хата», «лебеді рожеві», «тихі зорі», «золоте сузір'я», «хмільні смеркання», «сиві очі», «зорі сургучеві», «сивими очима», «материнська добра ласка», «рожевим пір'ям», «приспані тривоги», «хмільні смеркання», «мавки чорноброві», «сади зелені», «хлопців чорночубих».

Метафори: «мріють криками... лебеді», «темряву тривожили... півні», «танцювали лебеді», «заглядає в шибку казка», «лебеді... лоскотали марево», «...будуть мандрувати очі материнська і білява хата», «прийдуть верби і тополі», «стануть... листям затріпочуть... душу залоскочуть».

Уособлення: «заглядає в шибку казка», «будуть мандрувати очі материнські і білява хата», «прийдуть з України верби і тополі, стануть... листям затріпочуть... душу залоскочуть»

Порівняння: «лебеді, як мрії».

Риторичні звертання: лебеді, тихі зорі, сину.

Заперечення «Вибрати не можна тільки Батьківщину», «не можна рідну матір вибирати»

Інверсія: «За тобою завше будуть мандрувати очі материнські і білява хата»; «Прийдуть з України верби і тополі»; «Будуть тебе кликати у сади зелені хлопців чорночубих диво-наречені»

Алітерація. Повторюються р, л, вони допомагають створити враження зачудування, таємничості Вірш покладений на музику композитором А. Пашкевичем

Ти знаєш, що ти — людина?

Ти знаєш, що ти — людина?	Більше тебе не буде. Завтра на цій землі	Сьогодні усе для тебе — Озера, гаї, степи.	Бо ти на землі — людина, І хочеш того чи ні —
Ти знаєш про це чи ні?	Інші ходитимуть	І жити спішити треба,	Усмішка твоя — єдина,
Усмішка твоя — єдина,	люди, Інші кохатимуть	Кохати спішити треба	Мука твоя — єдина, Очі твої — одні.
Мука твоя — єдина, Очі твої — одні.	люди — Добрі, ласкаві й злі.	Гляди ж не проспи!	1962 р.

Анкета вірша «Ти знаєш, що ти — людина?»

- 1. Збірка.** «Земне тяжіння».
- 2. Вид лірики.** Філософська лірика
- 3. Композиція.** Вірш складається з чотирьох строф, кожна з яких містить по п'ять рядків.
- 4. Сюжет.** Поезія починається з риторичних запитань, після чого В. Симоненко вмотивовано пояснює про смисл і призначення людини на землі, швидкоплинність її життя. Автор твору наголошує на тому, що людина повинна поспішати жити, робити добрі справи, залишаючи по собі слід.
- 5. Тема:** роздуми письменника про швидкоплинність життя, протягом якого кожний повинен встигнути покохати, зробити добрі справи.
- 6. Ідея:** заклик раціонально використовувати час, відведений на життя, поспішати жити.
- 7. Основна думка:** людина – велике творіння на землі; вмій з гордістю носити це ім'я; кожна людина неповторна

8. Проблематика твору: людина і суспільство (призначення людини на землі); індивідуальність кожної людини; швидкоплинність часу і життя.

9. Художні засоби

Повтори: Усмішка твоя – єдина, Мука твоя – єдина, Очі твої – одні.

Риторичні запитання: «Ти знаєш, що ти — людина?», «Ти знаєш про це чи ні?»

Риторичний оклик: «Гляди ж не проспи!»

Епітети: «... люди - Добрі, ласкаві й злі»; «усмішка, мука єдина».

Анафора: «Ти знаєш»

10. Ідейний зміст поезії. Вірш «Ти знаєш, що ти — людина?» по-симоненківськи простий, доступний для учнів. Та за філософською наснаженістю, могутнім гуманістичним напруженням він належить до найвищих досягнень не тільки поезії Василя Симоненка, а й усієї нашої літератури. Таке, на перший погляд, звичне питання — «Ти знаєш, що ти — людина?» — має глибокий філософський підтекст. Ти знаєш, що ти — людина? Отже, ти повинен знати, що ти — не бездушний гвинтик. Що ти повинен мати право на свободу, на визначення своєї людської гідності, на можливість жити так, як ти хочеш, і, нарешті, право на щастя. А чи є в тебе все це?

Ти — цілий світ. Людина замислюється — а чи так я живу? Чи гідний я високого імені людини? Що треба зробити, аби залишити по собі добру пам'ять?

А сьогодні все — озера, гаї, степи — для тебе. Отож проживи життя гідно, достойно людини, передай нащадкам те, що дістав ти в спадок від прашурів.

Ось на такі роздуми наводить вірш, у якому, на перший погляд, нічого складного... І саме його простота й доступність і зумовлюють силу ідейно-художнього впливу твору на читача, змушують його переглянути своє ставлення до життя, до свого місця в ньому.

Гей, нові Колумби й Магеллани

Гей, нові Колумби й Магеллани, Напнемо вітрила наших мрій! Кличуть нас у мандри океани, Бухту спокою облизує прибій. Хто сказав, що все уже відкрито? Нащо ж ми народжені тоді? Як нам помістити у корито Наші сподівання молоді?	Кораблі! Шикуйтеся до походу! Мрійництво! Жаго моя! Живи! В океані рідного народу Відкривай духовні острови! Геть із мулу якорі іржаві — Нидіє на якорі душа!.. Б'ються груди об вітри тужаві, Каравела в мандри вируша.	Жоден вітер сонця не остудить, Півень землю всю не розгребе! Україно! Доки жити буду, Доти відкриватиму тебе. Мріяти й шукати, доки жити, Шкварити байдужість на вогні!.. А якщо відкрию вже відкрите, Друзі! Ви підкажете мені..?
--	--	--

Анкета вірша «Гей, нові Колумби й Магеллани»

1. Жанр. Філософська лірика

2. Композиція. Поезія містить шість куплетів по чотири рядки.

3. Сюжет. Твір починається зі звернення до нових Колумбів і Магелланів з пропозицією продовжити відкривати цікаве, незвідане в житті. Протягом поезії автор висловлює думку про прагнення кожної людини жити активУрок

но, на благо рідного краю, народу. Наприкінці поезії В. Симоненко засуджує байдужість і пропонує її «шкварити... на вогні».

4. Тема: звернення письменника до молоді, щоб вони вирушали в мандри і відкривали нове, ніким ще невідоме, цікаве, захопливе.

5. Ідея: смисл життя людини — пошуки, мандри, прагнення самоствердитися; заперечення байдужості, пасивності.

6. **Основна думка:** створення руху вперед, романтичного пориву, пошуку відкриттів і самовідкриттів.

7. **Художні засоби**

Звертання: «Гей, нові Колумби й Магеллани», «Кораблі!..», «Україно!..», «Друзі!..».

Риторичні оклики: «Напнемо вітрила наших мрій!», «Кораблі! Шикуйтеся до походу!», «Мрійництво! Жаго моя! Живи!», «Відкривай духовні острови!», «Нидіє на якорі душа!», «Півень землю всю не розгребе!», «Шкварити байдужість на вогні!»

Риторичні запитання: «Хто сказав, що все уже відкрито? / Нащо ж ми народжені тоді?», «Як нам помістити у корито / Наші сподівання молоді?»

Метафори: «кличуть ... у мандри океани», «бухту ... облизує прибій», «сподівання помістити», «нидіє... душа», «б'ються груди», «вітер... не остудить».

Епітети: «молоді сподівання», «рідний народ», «духовні острови», «вітри тужаві».

Тавтологія: «відкрито вже відкрито».

8. **Висновок.** Увесь вірш «Гей, нові Колумби й Магеллани...» В. Симоненка — пристрасний заклик до роботи душі, до мрій і пошуків, до нових звершень

Джерела

Демченко Л. М. Василь Симоненко – «лицар на білому коні» в українській літературі. «Лебеді материнства» <http://ru.calameo.com/books/0046486010a355b17f2d1>

Демченко Л. М. Василь Симоненко «Ти знаєш, що ти людина?» <http://ru.calameo.com/books/0046486014fe5a77c9687>

Долинська гімназія № 1. Василь Симоненко – «лицар на білому коні» в українській літературі. «Лебеді материнства» <https://sites.google.com/site/monitoringakostinvp/konspekti-urokiv/ukr-lit-7-klas-vasil-simonenko-licar-na-bilomu-koni-v-ukraienskij-literaturi-lebedi-materinstva>

Класна оцінка. Василь Симоненко. Вірш – пісня „Лебеді материнства.” <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/vidkritii-urok-z-ukrayinskoyi-literaturi-u-7-klasi.html>

Коваленко Л. Т. Українська література : підруч. для загальноосвіт. навч. закладів. 7 кл. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2016.

Міщенко О.І. Українська література : підруч. для 7-го кл. загальноосвіт. навч. закл. — Київ : Генеза, 2015

Павлів І. В. Уроки української літератури для 7 класу: навч. посіб. / І. В. Павлів. — К.: Дивослово, 2016.

Паращич В. В. Українська література. 7 клас : розробки уроків.— Х. : Видавництво «Ранок», 2015.

Паращич В. В. Українська література. 7 клас: Плани-конспекти уроків.— Х.: Веста, 2010

Соловій Я.І. [План-конспект уроку "В. Симоненко — «лицар на білому коні» в українській літературі. «Лебеді материнства»"](#)

Соловій Я.І. Тестові запитання за поезією Василя Симоненка "Лебеді материнства" <https://learningapps.org/display?v=pa2e1hcy3>

Чупринін О. О. Усі уроки української літератури в 7 класі. II семестр. — Х.: Вид. група «Основа», 2015.